

5. Там само. - С. 117.
6. Там само.
7. Рубрук. Путешествие в восточные страны Платона Карпини и Рубрука. - М., 1957. - С. 100-101.
8. Платон Карпини. Путешествие в восточные страны Платона Карпини и Рубрука. - М., 1957. - С. 37.
9. Плетнёва С.А. Вказана праця. - С. 120.
10. Федоров-Давыдов Г.А. Кочевники Восточной Европы под властью золотоордынских ханов // Археологические памятники. - 1966. - С. 217.
11. Там само.
12. Отрошенко В.В., Рассомакин Ю.Я. Половецкий комплекс Чунгульского кургана // Археология. - К., 1986. - Вып. 53. - С. 20.
13. Там само. - С. 25-27.
14. Плетнёва С.А. Вказана праця. - С. 262.

Сергій ГОРОБЕЦЬ

ШИХУЦЬКІ ЗА «ЛЮБЕЦЬКИМ СИНОДИКОМ»

На одному з аркушів «Любецького синодика» записаний рід хорунжого полкової артилерії Якова Шихуцького: «Родъ пна хоружого артилеріи полковой Черниговской, Якова Николаева сына Шихуцкого. 1760, февраля; 28.

Живыхъ.

Якова Марію Ирину

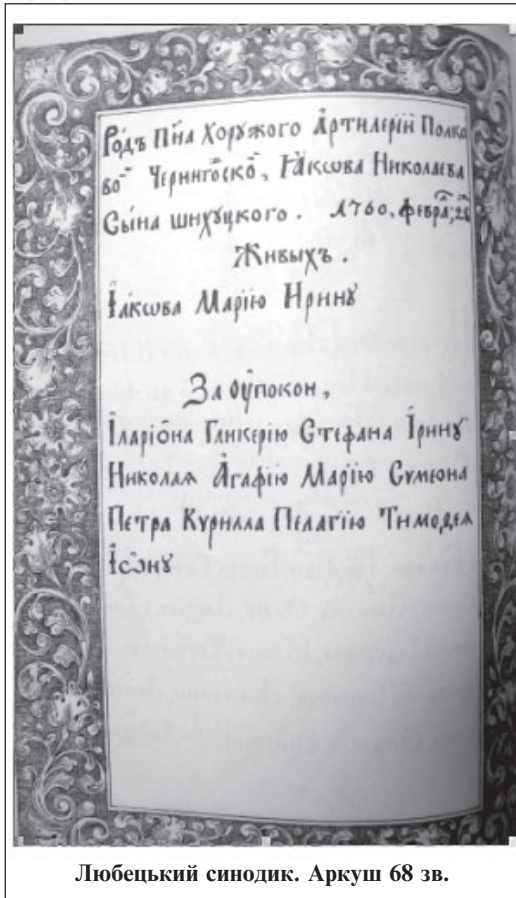
За оупокон,

Іларіона, Гликерію, Стефана, Ирину, Миколая, Агафію, Марію, Симона, Петра, Кирилла, Пелагію, Тимофея, Іону».¹

Шихуцькі - одна з типових для Чернігівщини козацько-старшинських родин середньої руки, яка мешкала на території Роїщенської (або Ройської, як її називали у давнину) сотні, в селі Петрушині². Походження її не з'ясоване. Очевидно, Шихуцькі - нащадки дрібної шляхти: чи то української, яка походить з Любецького староства,³ чи то польської.⁴ За документами відомі з 1669 року.⁵

Найбільший кар'єрний злет Шихуцьких припадає на другу половину XVII - першу половину XVIII століть, коли відразу декілька представників родини обіймали посаду роїщенського сотника. Однак у подальшому розвинути успіх Шихуцьким не судилося, та й на сотницькому уряді вони не витримали конкуренції з кланом Бакуринських. Отож Шихуцькі залишилися в історії як дрібна козацько-старшинська родина, котра зупинилася на підступах до верхніх прошарків козацької еліти.⁶

З огляду на викладене не дивно, що Шихуцьких обійшли увагою такі маститі дослідники генеалогії козацької старшини, як О. Лазаревський та В. Модзалевський. І до останнього часу єдиним відомим родоводом

Любецький синодик. Аркуш 68 зв.

Шихуцьких залишався генеалогічний розпис, наведений Г. Милорадовичем.⁷

Фамільний архів Шихуцьких, що зберігається у фондах Чернігівського історичного музею імені В. Тарновського (192 документи за 1669-1910 роки⁸), документально відображає історію лише однієї з гілок родини. І в Милорадовича, і в Флегонта Шихуцького засновником роду названо Стефана Шихуцького⁹, який мав трьох синів: старшого Семена, середнього Миколу та молодшого Петра. А фамільний архів стосується лише старшої лінії - Семена Степановича. І якщо в документах хоча б фрагментарно згадуються представники лінії Миколи Степановича, то гілка Петра Степановича серед паперів родинного архіву взагалі ніяк не представлена. Зрештою, і родоводи обох братів Семена не завершені, уриваючись наприкінці XVIII століття. Їхні нащадки не зуміли зберегти сімейні папери - очевидно, через те, що обидві лінії незабаром згасли (Миколи Степановича - в середині другої половини XVIII століття, Петра Степановича - на рубежі XVIII-XIX століть¹⁰).

Отож запис, зроблений Яковом Шихуцьким у Любецькому синодику, цікавий для нас у кількох площинах: узгодження початкових ланок родоводу Шихуцьких, доповнення ліній братів Семена Шихуцького, з'ясування стосунків всередині самого роду.

Початок родового дерева Шихуцьких

Слід відзначити, що відома на сьогодні початкова стадія родового дерева укладалась представниками старшої гілки Шихуцьких і виписана поверхово. Складається враження, що цікавитись власною історією вони почали доволі пізно - лише наприкінці XVIII століття, коли виникла потреба доводити право на дворянство, а пам'ять про минуле вже була частково втрачена. Показовим у цьому плані виглядає той факт, що чималий епістолярій Семена Шихуцького (близько 50 документів за 1669-1745 роки¹¹) формувався виключно майновими записами - вся увага приділялася земельним володінням, і зовсім відсутні документи про службу Семена Степановича¹².

Між тим звичайний поминальний запис у синодику містить унікальні матеріали, суттєво доповнюючи якраз початкові ланки родоводу. Зустрічаємо тут цілий ряд нових імен, особливо жіночих.

За тогочасною традицією поминальний ряд розпочинали із засновників роду, яким і є, очевидно, згаданий першим Іларіон. До того ж нам не відомі інші Шихуцькі з таким ім'ям у всій подальшій історії родини, тому подібне міркування видається доволі переконливим. Логічно припустити, що Іларіон є батьком Степана Шихуцького, з якого ведуть відлік Семеновичі (нащадки Семена Степановича). Зазначимо цікавий момент: Якову Миколайовичу Іларіон в такому разі доводитиметься прадідом, тоді як старшому із Семеновичів - Степану Тимофійовичу, який мав би займатися оформленням дворянського звання після скасування козацького устрою, - вже прапрадідом. Чим і можемо пояснити повне забуття Семеновичами справжнього засновника роду.

Очевидно, Гликерія - дружина Іларіона, а Ірина - Степана Шихуцького. Далі названі всі три відомі нам сини Степана, і цілком закономірно, що Яків першим згадає середнього з них - свого батька Миколу. Знову ж таки, Агафія, слід розуміти, - дружина Миколи і, відповідно, мати Якова. А от щодо згаданої наступною Марії можливі варіанти. Це або дочка Миколи Степановича, або ж дочка Степана, тобто сестра Семена, Миколи та Петра. Ми схилиємося до першого варіанту, оскільки в протилежному разі Марію повинні були пам'ятати Семеновичі і внести до родового дерева.

Семен і Петро - брати Миколи. Але далі названі нові для нас імена (за винятком Тимофія, сина Семена Степановича), ідентифікація яких викликає певні труднощі.

Зрозуміло, що Тимофій є представником вже наступного покоління Шихуцьких. Залишається з'ясувати, чи Кирило - ще один з братів Семена, Миколи та Петра (третє коліно), чи все ж таки після Петра починається четверте коліно, і Кирило є сином когось із братів. Знову ж таки, вірогіднішим видається перший варіант. Якщо ми вважаємо Марію дочкою Миколи, то, відповідно, Кирило, як згаданий набагато пізніше, в жодному разі не повинен рахуватися сином Миколи Степановича. А зараховувати його до синів Семена чи Петра Степановичів заважає ігнорування особи Кирила нащадками Семеновичів, що є досить-таки нелогічним. Тому ми вважаємо Кирила четвертим сином Степана Шихуцького, очевидно, - наймолодшим (а Пелагею - його дружиною). Можливо, ця лінія швидко згасла, через що й випала з поля зору Семеновичів, котрі, як

ми вже відзначали, взагалі мало уваги звертали на лінії братів Семена Степановича. Разом з тим не викликає сумнівів відносна бідність Кирила та його можливих нащадків, що також було достатнім приводом для Семеновичів «не помічати» подібних родичів.

Зовсім невідомий для нас і названий останнім Іона. Можемо припустити, що це син Кирила. Більше того, є певна вірогідність, що саме з Іоною пов'язані брати Кузьма та Григорій Шихуцькі, які згадуються в Генеральному описі Лівобережної України (1767 рік) як козаки-підпомічники села Петрушина¹³. При зіставленні з відомостями ревізії 1781 року з'ясуємо, що по батькові вони Івановичі¹⁴. Оскільки жодні інші Івани на той час серед Шихуцьких не відомі, схилиємось до думки, що насправді їх батьком є Іона, а писарі дещо спростили написання його імені. Це цілком узгоджується із хронологічними розрахунками. Очевидно, Григорій помер бездітним, а Кузьма залишив чимале потомство: дві дочки та сини Григорій (народився у 1767 році), Герасим (1769), Купрій (1775), Осип (1777)¹⁵. Однак про їхню подальшу долю відомості відсутні.

Щодо синодального запису про живих членів роду, логічним видається вбачати в них представників однієї сім'ї - самого Якова (автора запису), його дружину Марію та дочку Ірину. Все ж таки на той час були живими ще дуже багато представників клану Шихуцьких, але нікого з них Яків не згадує, обмежуючись родинним колом. Що, втім, цілком зрозуміло.

Таким чином, записи в Любецькому синодику не тільки уточнюють ім'я засновника роду, але й детальніше реставрують початкові і найважливіші щаблі родового дерева Шихуцьких. Зокрема, певної системності та логічності набувають генеалогічні лінії братів Семена Степановича Шихуцького - Миколи, Петра та, вірогідно, Кирила.

Стосунки всередині роду

Запис у Любецькому синодику свідчить про різні традиції зберігання сімейної історії серед Шихуцьких. Семен Степанович зосередився на майнових питаннях, приділяв основну увагу особистому збагаченню, тоді як представники лінії Миколи Степановича майже не залишили по собі купчих (хоча з огляду на посади Миколи та його сина Якова маємо зазначити, що вони були людьми аж ніяк не бідними і якісь операції з нерухомістю обов'язково проводили), але зберегли пам'ять про своїх предків.

Більше того, така ситуація наводить на думку про досить прохолодні стосунки між представниками основних родинних гілок. Очевидно, Шихуцькі являли собою досить типову родину для того часу, коли усвідомлення сімейної єдності, клановості взагалі не стояло на порядку денному, а на перше місце виходили питання особистого збагачення та кар'єрного росту. Певне відчуження спостерігається вже між синами Степана, причому основна лінія «розлому» - старший з них, Семен, цілковито поглинутий нагромадженням нерухомості. В плані кар'єри Микола ні в чому не поступається Семену, тоді як для Петра та Кирила високих посад вже не вистачило, але при цьому Микола сприймається ближчим до молодших братів, а його син Яків чудово орієнтується в родинній історії, чого так бракує Семену і його нащадкам.

У подальшому розкол лише поглибився, на що вплинуло кілька факторів. Усе більше зростала майнова прірва між Семеновичами та лініями Петра і Кирила, натомість лінія Миколи, яка виконувала роль такого собі єдального місточка між братами, швидко згасла: у Якова не було спадкоємців за чоловічою лінією. Зрештою, спостерігаємо серйозне відчуження і в середовищі Семеновичів.

Семен мав трьох синів. Старший Тимофій загинув під час походу в 1730-х роках¹⁶, ще за життя батька. Тому на перший план вийшли онуки Степан та Яків Тимофійовичі, особливо перший з них. Інші сини Семена - Пархом (або Парфен) та Пантелій - відверто залишалися в тіні. Про родинні стосунки красномовно свідчить справа «Про побиття козака Ройської сотні Симона Шихуцького абшитованим хорунжим Ройської сотні Степаном Шихуцьким»¹⁷, розпочата в 1766 році, головними фігурантами якої виступають сини Тимофія та Пантелія, тобто двоюрідні брати. За словами брата потерпілого Мойсея, «имеется под селом Петрушином круг абшитова артиллерии асаула Якова Шихуцького, в коем бывает временем рыба, и по той причине по дозволенію помянутого Якова Шихуцького мой родной брат Симон Шихуцький и з женою своею, а другою стороною женщины пошли было ловить рыбы брадником сего мая 10, куда набежав гвалтовно абшитованный же сотни Ройской хоружий Стефан Шихуцький, из двома синами и четырьмя его же людьми [...] одного моего брата Симона били немилостиво

друччями и так прибили...», що потім ледь відходили.

Показова ситуація склалася з Пантелієм Семеновичем. Інші Семеновичі про нього взагалі «забули», між тим саме нащадки Пантелія і сьогодні мешкають у Петрушині.

Рід Шихуцьких невпинно розростається, вже в другій половині XVIII століття це було найпоширеніше прізвище серед мешканців Петрушина¹⁸. Відтак відбувалось подальше розмивання родинних зв'язків. І коли наприкінці XVIII століття Семеновичі доводили право на здобуття дворянства, збираючи до купи документи і відтворюючи родове дерево, відомості з Любецького синодика пройшли повз їхню увагу. А зібране ними самотужки, як легко переконатися, рясніє пропусками і характеризується обмеженістю інформації.

Підсумовуючи, зауважимо, що у записі Любецького синодика вбачаємо альтернативне джерело генеалогічної інформації родини Шихуцьких, яке дозволяє внести важливі уточнення і доповнення в родове дерево, особливо в розписи ліній поза колом Семеновичів, а також дає підстави зробити певні висновки в плані реконструкції стосунків всередині родинного клану.

Наостанок наводимо початок родоводу Шихуцьких, реконструйований на основі записів Любецького синодика.

№		№ батьк.
	I коліно	
1.	ІЛАРІОН Дружина – Гликерія	
	II коліно	
2.	СТЕПАН ІЛАРІОНОВИЧ Дружина – Ірина	1
	III коліно	
3.	СЕМЕН СТЕПАНОВИЧ	2
4.	МИКОЛА СТЕПАНОВИЧ Дружина – Агафія	2
5.	ПЕТРО СТЕПАНОВИЧ	2
6.	КИРИЛО СТЕПАНОВИЧ(?) Дружина – Пелагея	2 (?)
	IV коліно	
7.	ТИМОФІЙ СЕМЕНОВИЧ	3
8.	ПАРХОМ (ПАРФЕН) СЕМЕНОВИЧ	3
9.	ПАНТЕЛІЙ СЕМЕНОВИЧ	3
	АННА СЕМЕНІВНА Чоловік – Серопара Євсій, с. Юрївка	3
10.	ЯКІВ МИКОЛАЙОВИЧ Дружина – Марія	4
	МАРІЯ МИКОЛАЇВНА(?)	4 (?)
11.	ФЕДІР ПЕТРОВИЧ	5
12.	СЕМЕН ПЕТРОВИЧ	5
13.	КАРП ПЕТРОВИЧ	5
14.	РОМАН ПЕТРОВИЧ	5
15.	ІОНА КИРИЛОВИЧ(?)	6 (?)
	V коліно	
16.	СТЕПАН ТИМОФІЙОВИЧ	7
17.	ЯКІВ ТИМОФІЙОВИЧ	7
18.	ЯКИМ ПАРХОМОВИЧ	8

19.	МОЙСЕЙ ПАРХОМОВИЧ	8
20.	СИМОН ПАРХОМОВИЧ	8
21.	ГЕРАСИМ ПАНТЕЛІЙОВИЧ	9
	ПРИНА ЯКІВНА(?)	10 (?)

Джерела та література, примітки:

1. Любецкой синодик. - Чернигов, 1902. - Арк. 68 зв.
2. Чернігівського району, за 20 км на північ від Чернігова і за 6 км на схід від колишнього сотенного центру - села Роїша.
3. Кондратьев І. Під Литвою, Москвою та Польщею. - Чернігів, 2005. - С. 79.
4. Горобець С. «Збирач земель» Семен Шихуцький // Генеалогічні записки Українського геральдичного товариства. - Вип. IV. - Львів, 2004. - С. 91.
5. Чернігівський історичний музей ім. В. Тарновського. - Інв. № АЛ 503/1/1.
6. Горобець С. Генеалогічні записки Флегонта Шихуцького // Сіверянський літопис. - 2006. - № 5. - С. 42.
7. Милорадович Г.А. Родословная книга Черниговского дворянства. Т. I-II. - С.-Пб., 1901. - ч. I, стр. 104-105; ч. II, стр. 614-615; ч. III, стр. 386.
8. ЧІМ. - Інв № АЛ 503/3/1; АЛ 420; АЛ 503/4/1; 503/1/1-32.
9. Милорадович Г.А. Родословная книга Черниговского дворянства. Т. I-II. - С.-Пб., 1901. - ч. I, стр. 104-105; Горобець С. Генеалогічні записки Флегонта Шихуцького // Сіверянський літопис. - 2006. - № 5. - С. 43.
10. Згасання лінії Миколи Степановича не викликає жодних сумнівів, а от лінія Петра Степановича якось раптово уривається, хоча залишається не з'ясованою доля щонайменше п'яти осіб чоловічої статі. Це питання ще потребує додаткового вивчення. Зокрема, на одному з російських генеалогічних сайтів ми натрапили на таке речення: «Семен Петрович (1728-1798) и его наследники - помещики Черниговского у. Черниговской губ.» (http://www.rusarchives.ru/guide/lf_ussr/sher_shor.shtml). Там же наводилось посилання на архів Шихуцьких, що зберігається в Чернігівському історичному музеї. Оскільки фігура Семена Петровича (сина Петра Степановича) далеко не головна в паперах фамільного архіву, то маємо погодитись, що запис зроблений кимось вельми небайдужим до цієї лінії Шихуцьких.
11. Горобець С. Родинний архів Шихуцьких: структура та іменний покажчик // Скарбниця української культури: Збірник наукових праць. - Вип. 7. - Чернігів, 2006. - С. 91-92.
12. Горобець С. «Збирач земель» Семен Шихуцький // Генеалогічні записки Українського геральдичного товариства. - Вип. IV. - Львів, 2004. - С. 91.
13. ЦДІАК. - Ф. 57. - Оп. 1. - № 9. - Арк. 812; Генеральний опис Лівобережної України. Село Петрушин. 1767. / Підг. Горобець С. - Б.м. - 2003. - С. 17.
14. ЦДІАК. - Ф. 57. - Оп. 1. - № 171; Ревизская сказка села Петрушина. 1782 г. / Підг. Горобець С. - Б.м. - 2003. - С. 12.
15. Там само.
16. Горобець С. Генеалогічні записки Флегонта Шихуцького // Сіверянський літопис. - 2006. - № 5. - С. 44.
17. ЦДІАУК. - Ф. 47. - Оп. 1. - № 9.
18. Генеральний опис Лівобережної України. Село Петрушин. 1767. / Підг. Горобець С. - Б.м. - 2003. - С. 77; Ревизская сказка села Петрушина. 1782 г. / Підг. Горобець С. - Б.м. - 2003. - С. 58.

